

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

Oktober/November 1983

246 - 41. årgang.

Visdimyri Kirke på Island

Læs på side 6 Bent Bjergskovs interessante rejsebrev.

**Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening**
oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
telefon (09) 32 14 61.

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9,
2840 Holte - Postgiro 808 31 42
Tlf. (02) 80 25 37) mellem kl. 17 og 19).

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4,
(2. sal t.v.), 1533 København V, telefon (01) 11 67 20.
Arkivar Margrethe Ransy, telefon (01) 37 73 22.
Arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14-16
eller efter aftale.

Genealog Bo Johansen træffes hver onsdag kl. 15—15.30.

Foreningens revision:

Gdr. Vagn Mathiasen, Langerød, Fredensborg
Økonomikonsulent Peter Schon Andersen,
Nordsjællands Landboforening, Hillerød.

Landsstyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. (03) 61 00 23.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul,
Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod,
tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skovens«, Asdal, 9950 Hirtshals,
tlf. (08) 97 11 66.

Gårdejer Knud Raunkjær, Raunkjærgaard, Knudevej 3,
Lynhe, 6880 Tarm, tlf. (05) 25 00 11.

Gårdejer Peder Larsen, St. Engeborg, Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. (07) 52 24 85.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, Ibsker, 3740 Svaneke,
tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Herredsvej 2B, Holmstol,
8883 Gjern, tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spenstrup,
tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Vagn Mathiasen, Solgaard, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. (02) 19 38 37.

Formand for arkivudvalget:

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Marrebæk,
Tværvej 5, 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.

Gårdejer Thomas Dahlmann, Vandlingvej 122, Vandling,
6100 Haderslev, tlf. (04) 52 36 97.

Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup,
5484 Uggerslev, tlf. (09) 85 11 74.

Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. (03) 82 51 45.

Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. (09) 97 23 21.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
tlf. (09) 39 13 17.

*Formand for bladudvalget.
Æresmedlem af landsstyrelsen.*

Revisor Kr. Foged, København.
Æresmedlem af foreningen.

Folketinget må vise handling

Landsformanden for Dansk Slægtsgaardsforskning, konsulent Jens P. Petersen, Ringsted, sagde ved et landbomøde i Brønderslev, at nu må de ansvarlige politikere på midterfløjen i dansk politik finde de holdninger, der bringer dem rimelig og holdbar lovgivning frem til vedtagelse. Han fortsatte:

»- Regeringen har vist det i øjeblikket eneste realistiske udspil, hvis tusinder af landbofamilier skal få en fremtid som ejere og brugere af dansk jord. Gældssaneringsforslaget kan ikke vente længere på gennemførelse, og regeringspartierne, Socialdemokratiet og det radikale parti må nu lægge gamle, støvede standpunkter i skuffen for gemte og glemte sager. Yderpartierne til venstre og højre kan dansk landbrug lade ude af betragtning, og mange danske landmænd, der har leveret stemmer og indflydelse især til højresiden, må have en mærkelig smag i munden.

Den lille høst forstærker yderligere vanskelighederne, og vi kan nu ikke længere vente på en virksomhedsfuld gældssanering. Regeringen må bringe sagen til afstemning i tinget og ikke lade ventetiden vare ved som følge af især Fremskridtspartiets forkastelige holdning. Jeg anmoder folketingsgrupperne fra Venstre, de konservative, CD og Kristeligt Folkeparti om nu at tage et initiativ i bred forstand vendt til midtergrupperne og regeringsbænkene for at få gældssaneringen i hus. Det er skuffende, at dette nok ikke sker i september-samlingen, men derefter er oktober sidste frist. Folketingets medlemmer må have en så bred kontakt til det virkelige liv, som det udfolder sig i hus og gård landet over, at de kan handle endnu, mens der gives håb dér, hvor trangen er størst og truer med at vælte et tusindtal af bedrifter, som er drevet frem, ofte over generationer, til en produktionsenhed, som aftvinger respekt.

Dette signal her fra Nordjylland er som andre signaler et »mene tekel« til dem, der har fået gyldne kæder, og som bør bære dem med hæder. Nu gælder det ikke om at tage livtag i landbrugs-spørgsmålet, men om at knytte forbindelser og derved bringe hjælp«.

Medlem af
**Dansk
Fagpresseforening**

Selveje - Brugsret

af

Jacob Højlund

Vi bringer her (i uddrag) det foredrag som proprietær Jacob Højlund holdt ved stiftelsen af den ny vestjyske kreds på Borris landbrugsskole. Det er manende og djærve ord, som det nok er værd at lytte til og vi siger tak for tilladelsen til at bruge af manuskriptet.

Lad mig begynde med at sige noget om, at det egentlig var en absurditet, at man i Danmark havde brug for slægtsgårdsforening, når man samtidigt altid understreger, at vort speciale er selvejet. Det burde indebære, at det normale var slægtsgårde, og at det altså var de, der ikke havde en sådan, der havde brug for en speciel forening. Vore landbo- og husmandsforeninger burde være slægtsgårdsforeninger. Hvorfor? - Jo, fordi det kun er tænkeligt i og ved generationsskifte på en slægtsgård, at der kan tages så vidtgående, ikke profitjagende hensyn til, hvad der er nødvendigt for gårdens bevarelse i slægtens eje, at selvejets vigtigste forudsætning: At kapitalens fastholdelse i gården, kan opfyldes. Det er kun i slægtsgårdens overdragelse til næste generation, at den skjulte kapital, der ligger i de følelsesmæssige binding netop til denne gård, kan aktiveres f.eks. i form af et »usselt«pantebrev, så dårligt som loven tillader.

Der er altså skjulte værdier til at sikre selveje, men de kommer selvfølgelig ikke frem der, hvor en gård ikke er andet end kapitalanbringelse og produktionsapparat. De modsvarer i nogen grad af de skjulte prioriteter der ligger i, at en slægtsgård er andet og mere end en gård i slægtens eje. Det er som regel også et slægtscenter. For ejeren er det den eneste berigende prioritet og for slægten og dens sammenhold et uvurderligt gode.

Ordet selveje er egentlig en anakronisme. Jeg, selv ejer ikke en gård. Den ejer mig. Det burde gælde for alle selvejende bønder, og det burde være grunden under lovgivning og landbrugspolitikken.

Ikke en avis og ikke en TV-avis uden omtale af landbrugets problemer. Erhvervet er kommet i brændpunktet, og der er mange løsninger, men tilsyneladende ingen, der rigtig kan bruges til andet

end nok en gang at demonstrere landbrugets manglende evne til at optræde enigt, når det brænder på.

Det er derfor naturligt, at spørgsmålet om det højt lovpriste selveje eller andre måder at få brugsret over jorden på kommer med ind i debatten på en måde, der viser, at vi godt tør øve selvkritik og lade være at »tage for givet«. Selvejet er måske slet ikke så selvfølgelig, som mange landbrugsledere synes at mene, når de flot affærdiger Esp Sørensens himmelbjergtale med at henvise til, at det er selvejet og det alene, der har ført dansk landbrug frem til dets høje stade. Det virker næsten ironisk, når landbrugets situation samtidig beskrives som katastrofal dårlig.

Hvorfor er der aldrig nogen, der spørger, om det er selvejet der må bære ansvaret for krisen? Hvad afslører tvangsauktionerne? At panteejerne er stærkere end selvejerne, der skal prise sig lykkelige, hvis de allernådigst bliver ansat som pantejernes lønarbejdere for en tid og til en væsentlig højere løn end de fik som selvejere. Kan man så sige, at selvejet stod sin prøve i en hård tid?

Måske bliver man først stærk i troen, når man har været igennem tvivlens brænding og har fået mod til at sejle på selvkritikkens barske hav. Vi har nok betragtet selvejet som et uantasteligt dogme, noget helt selvfølgeligt, der ikke kunne diskuteres. Nu bør vi lære af tiden, at sådan forholder det sig ikke på enhver tids vilkår, og så må vi nok prøve, om vi kan få formuleret vores egen sandhed om vor tids selveje og forstå, at den slags goder arver man ikke ved at gentage, hvad de gamle sagde, men kun ved påny at tilegne sig dem i et ærligt opgør med andre muligheder.

Derfor vil jeg prøve at sætte spørgsmålstejn ved nogle af »Sandhederne«.

1) Det er sagt, at selvejet er hovedårsag til dansk landbrugs høje produktionseffektivitet.

Hvis det var enesandhed ville det betyde, at forpagtere gennemgående var ringere landmænd end selvejere. Det er de ikke. En række store landbrug

har i generationer været forpagtet ud. De bliver som regel drevet særdeles godt og dygtigt af den simple grund, at en forpagter direkte og kontant får betalt for sin dygtighed. I en normal forpagtning får forpagteren kun lidt ud af en inflation, men til gengæld mere ud af en driftsrationalisering.

»Sandheden« holder ikke entydigt. Så enkelt er det ikke. Det er da bedre at være selvejende dansk bonde end at være indisk trælbonde for en stor jordejer. Det er bare ikke en relevant sammenligning og det er ikke den fremtid, vi behøver at frygte i Danmark ved en udvikling bort fra selvejet. Sandheden om den danske bondes dygtighed er nok i lige så høj grad formet af reglen, at nød lærer nøgen kvinde at spinde. Kun de dygtige klarede sig i en benhård kamp, hvor andre politisk stærkere grupper hele tiden skulle have mere ud af selvejet end bønderne fik. I den kamp lærte vi at blive ved med at spørge, om nu jord og dyr ikke godt kunne give endnu større udbytte helst for en mindre indsats, men lærte ikke at værne om det udbytte, så vi kom til at eje mere selv - tværtimod.

2) For den endnu aktive landmand har selvejets vigtigste element altid været den frie brugsret til jorden. Oplevelsen af, at dette er nu mine dyr i min stald og de æder mit foder fra min markdrift er mærkværdig upåvirket af, at det hele er pantsat til skorsten og udstødningsrør. Sådan er det bare og så tager vi for givet, at det skyldes selvejet. Er det nu så sikkert? En anden ejendomsform, der sikrer denne brugsret og at den muligvis kan nedarves, vil vel også fastholde dette værdifulde element fra det selveje, hvor vi reelt ikke ejede ret meget andet? Det kan i hvert tilfælde ikke udelukkes, forudsat, at lovgivningen i landet forhindrer offentlig udplyndring af godet.

3) Man bør retteligt sætte spørgsmålstegn ved selvejets betydning, når man tænker på, at det ikke har gjort landmændene og erhvervet stærke nok til at sikre den vigtigste betingelse for dets overlevelse: At kapitalen blev i landbruget. Selveje har som forudsætning en så høj grad af selvfinansiering - altså en betydelig egenkapital, der forbliver placeret i landbruget. Denne kapital og dens forrentning skal selvfølgelig alene stå i forhold til realværdien d.v.s. den værdi gården ved en effektiv drift kan forrente efter udbetalt driftlederløn. At forlange afkastningsevne i forhold til en mere eller mindre tilfældig handelsværdi er urimeligt og i det lange løb dræbende for selvejet.

Efter mit skøn ligger hovedårsagen til krisen her. Igennem generationer har de politiske magthavere i landbrugslandet Danmark betragtet landbruget som handelsobjekt i højere grad end som kapitalkrævende driftsenheder med langsom omsætnings-

hastighed og træge økonomiske reaktionsmuligheder. Det ligger i erhvervets natur. Men i de sidste 60 år i det mindste har love og andre vilkår bestemt af det omgivende samfund forsøgt at trodse naturen i stedet for at bøje sig for den. En bonde ved, at sligt ender galt.

Dette ødelæggende syn slår igennem på mange måder. Den første og mest omfattende er, at den offentlige vurdering af landbrugsejendomme følger handelsværdien og ikke vandelsværdien. Det ser måske uskyldigt ud, ja næsten som en måde at forære formuer til landmændene på, men det er ikke uskyldigt. Det har slemme følger.

a) Den ophørende selvejer, der har slidt og slæbt et helt liv og levet yderst enkelt har et stærkt ønske om at blive rig til sidst. Vurderingen fortæller ham, at han er det, så nu vil han se penge. Børnene skal arve ham engang - ligemeget til hver. Det lyder retfærdigt. Summen, der skal deles og betales afgift af, er i det mindste den værdi, det offentlige væsen selv har bestemt. Det er da praktisk, når »væsenet« også skal have afgifterne og måske senere formueskatter. Når dertil kommer, at den samme sum er grundlaget for beregning af den kapitalvindingsskat, der også skal betales, er det indlysende, at bondens normale generations skifte fra far til søn praktisk taget er umuliggjort.

b) Den samme vurdering er hele tiden blevet brugt som grundlag for særbeskatning af produktionsjorden og, dette til trods, også til formuebeskatning. Sund økonomisk sans og almindelig retfærd siger eentydigt, at en jordskat selvfølgelig skal kapitaliseres negativt ligesom kapitalvindingsskat og andre afgifter, der falder, når formuen gøres i penge, burde mindske formuen, mens man endnu påstås at »eje« den.

Meget ville se anderledes ud, hvis vi brugte afkastningsevnen som vurderingsgrundlag og så lod forholdet, der opstår hvis handelsprisen er væsentlig højere regulere over skatterne - vel at mærke, når pengene lå på bordet, og landmandens rimelige krav på manglende løn, feriebetaling m.m. var tilgodeset. handelsprisvurderingen er det offentliges forsøg på at malke en gold ko.

En far og hans søn/datter selv må finde ud af, hvordan de vil skifte og til hvilken pris. Det kommer ikke det offentlige ved - altså hvis selvejet skal bevares.

c) Det er uoverskueligt, hvad det har betydet i negativ retning, at denne form for vurdering i så mange år har skabt et kunstigt kreditgrundlag, der har gjort det muligt at »løse« landbrugets økonomiske problemer ad lånevejen i stedet for ad pris- og omkostningsvejen. Det kan af pladshensyn næsten kun nævnes her, men det er ikke svært at se, hvad det ville have betydet for den førte økonomi-

ske politik, hvis det p.g.a. manglende kreditgrundlag lige siden krigens afslutning havde været en selvfølge, at landbruget skulle have priser og omkostninger der gav dækning over priserne for de økonomiske følger af den politik flertallet gennemførte. hvorfor fik vi det ikke? Fordi samfundet hvert 4. år gav os et nyt tal at låne på. Det blev selvejets særlige prydblomst, at vi kunne låne mere end andre, næsten helt naturligt i et samfund, hvor man aldrig taler om, hvad tingene koster, men om hvor store de årlige ydelser bliver. Det er fantastisk. Danmark er i sig selv ved at være det mest afskrækkende eksempel på, hvor farligt det er at låne, når den forretning, der lånes til, ikke derved bliver så meget forbedret, at man får lettere ved at bære den forøgede byrde.

Det er nok ikke den eneste forklaring på, at vi ikke fik denne lånepolitik lavet om til en prispolitik. Siden 2. verdenskrig, nej helt siden i trediveerne har det været en utilgivelig svaghed, at vi ikke kunne optræde enigt og stærkt udadtil og kævle hjemme hos os selv. Dette stærke organisationsvælde, som iøvrigt nok kan skræmme enhver frihedsskende demokrat, har i den grad bestemt vilkårene for alle her i landet, at det virkelig koster dyrt ikke at kunne tale sproget og bruge metoderne.

Selvejende bønder, der ikke sammen kan danne et selvhjulpent erhverv, får det hårdt. De kan nemt blive industri- og velfærdssamfundets økonomiske proletarer, der på ydmygende måde må gå tiggergang for at få hjælp i stedet for at få vilkår, der svarer til erhvervets samfundsmæssige betydning.

Trods disse kritiske bemærkninger om selvejet, må jeg stadigvæk anse det for at være den bedste ejerform i Danmark bl.a. p.g.a. den lange tradition vi har for det og dets rodfasteste i danske bønders

sind. Det kan mange sige - og mange gør det. Jeg giver ikke meget for de politikere der nøjes med at sige som et plaster på en dårlig samvittighed over den selvejeødelæggende politik, de fører. Det er hykleri og kan nemt blive et skridt på vejen til statsovertagelse. Min dybe mistillid til det politiske flertals syn på dansk landbrug, gør det umuligt for mig at tænke tanken, at staten skulle overtage jorden til ende. Det kan ikke undgå at føre frem til en socialisering af hele samfundet, er jeg bange for.

Altså burde vi overveje, om vi dog ikke kunne gøre noget selv. Hvad med forstander Drewsens gamle tanke om andelsselskabet DanskJord. Det skulle kunne købe gårde op, men kun een gang. Siden skal de forpagtes ud. Hvad med de store friværdier, der trods alt findes specielt hos ældre landmænd? Kunne de ikke danne det økonomiske garantigrundlag, hvis de fik skattefordele, der ligner, hvad man kan få ved at købe maskiner »for at kunne afskrive«.

I andelslandet Danmark er andelstanken måske i dag mere tanke end virkelighed, indtil vi får en opgave af virkeligt stort format og eksistentiel betydning. Vi kan ikke kommandere en vækkelse frem, men vi ved, at der ikke vokser revolutioner i dansk muld. Har vi syn for hinanden eller hver og en kun for sig selv? Det bliver måske afgørende spørgsmål, når alle de bankmæssige lappeløsninger har afsloret deres utilstrækkelighed - i hvert tilfælde til at sikre selvejet.

Selveje? Ja, hvis de nødvendige forudsætninger skabes, og vi lærer, at det ikke fritager den enkelte for fællesskabets forpligtelser.

Brugsret gn./andre ejendomsformer? Nej til at få det påtrykt. Ja, hvis det gror frem blandt danske bønder som en ny mulighed.

Jacob Højlund.

Henvendelse til Folketingets partiformænd

Fra sit sidste hovedbestyrelsesmøde har Dansk Slægtsgaardsforening vedtaget at sende følgende:

Det ønskes at partiformændene med henblik på at virkeliggøre en gældssanering og at gennemføre andre for erhvervet vigtige lovgivninger nu i efteråret vil fastholde deres partier på disse ønsker.

Meddelelse fra Slægtsgaardsarkivet

Den unge historiestuderende *Bo Johansen*, der er blevet medarbejder ved arkivet med slægtsforskning som speciale meddeler at han fremover vil være fast at træffe hver onsdag kl. 15-15.30 på arkivet.

Så er man til bunds

Slægtsgaardsarkivets arkivar, *fru Margrethe Ransy* fortæller, at hun nu er kommet til bunds i sit store oprydningsarbejde på arkivet, hvilket yderligere har frigjort hende, så det daglige arbejde nu kan passes endnu bedre. Der var mange spændende ting i de mange pakker og i et samarbejde med arkivaren vil Slægtsgaarden fra tid til anden bringe stof hentet fra arkiverne.

Møde med Island

Bent Bjergskov fortæller om sommerens ferierejse, som han og hans kone lod gå til Island.

Møde med Island. — Ja, hvorfor holdt vi egentlig ferie på Island i år? Det må have været en trang til at erfare noget reelt om et af Nordens lande, som ikke mindst vi Danskere burde kende noget mere til. Islandsk og dansk kultur har dog gennem årene haft meget tilfælles - hvad har sagerne ikke fortalt os og mange islandske kulturpersonligheder har fået deres uddannelse i Danmark. — Det må altså have været nysgerrighed efter at erfare, der fik os til at vælge rejsen til Island, da en charterrejse blev tilbudt på et niveau, der passede til vores pengepung. Vi blev advaret af de få, vi kendte, der havde besøgt landet, men i advarslen var der dog indblandet en slet skjult begejstring trods alt, »men I skal have varmt tøj, regnfrakker og solide travesko med« og det som udstyr til en sommerferie. — Advarslen var ikke helt forkert: Vi ankom kl. 01 om natten i øsende regnvejrt til Keflavik, men 2 timer senere blev vi modtaget på vort første logi med kaffe, smørrebrød og pandekager med flødeskum, kl. 3 om morgenen. Det blev et billede på det Island, vi oplevede fra en yderlighed til en anden, storm og solskin og lune og rare venlige mennesker, også over for os danske, selv om de ikke helt havde glemt de danskes gerninger i kolonitiden. — Med alle de overraskelser, land og klima byder på, blev besøget en stor oplevelse fra begyndelsen til enden. Dette jordens yngste land har endnu ikke fundet sin endelige form. Naturen bygger og bygger om hele tiden, og landet er i konstant bevægelse, endda så meget, at det kan måles; en jernstang forankret på den ene side af brudlinien viser 1 cm pr. år, dog 60 cm blev bruddet videre efter sidste vulkanudbrud, og en kløft, en deltager i turen for 5 år siden med lethed kunne forcere, ville det i dag være livsfarligt at prøve. — Det er jo Islands vulkanske undergrund, der virker, og det giver sig mange ejendommelige udslag. Dampskyer står op alle vegne, dog mest i de vulkanske kratere, noget kommer op som geysere, noget hvæser op som en kedel i kog, noget damper bare lige så stille op, andre steder er det ikke vand, men kogende svovl, som bobler og stinker, og selvfølgelig udnyttes al denne vulkanske energi, ca. 60% af alle huse er

opvarmet med vand eller damp fra de varme kilder. Rørene er kun nødtørftigt samlede og kun dækket af jord, hvor det kan gøres uden for stort besvær. Utætheder gør ikke så meget, der er jo damp nok at tage af. — Denne geotermiske energi udnyttes også industrielt på mange måder, f.eks. i drivhuse, til drift af dampturbiner o.s.v. og oppe i Namafell krateret, hvor der for relativt kort tid siden har været udbrud, har man etableret et stort kraftværk og en fabrik til produktion af kiselgur. For at naturkræfterne ikke skal komme helt bag på de folk, der er beskæftiget der, har man boret et kæmpemæssigt termometer ned i krateret for at kontrollere eventuelle temperaturstigninger, som måske kan varsle et nyt udbrud. Nu er varmt vand jo ikke den eneste energikilde til rådighed på Island; den megen regn giver også baggrund for at udnytte vandkraftanlæg til el-produktion i stor stil, og el er billigt og vidt udbredt selv i ret tyndt befolkede områder. Således forsynes et stort aluminiumsværk ved Reykjavik med el fra eget kraftværk, ligesom også en kunstgødningsfabrik er storforbruger af el. — Og hvordan lever Islændingerne så. Der er kun ¼ mill. mennesker, og landet er 2½ gange Danmark. Det skulle give jordens tyndest befolkede land, kun 2 pr. km². Halvdelen af Islands befolkning lever i området ved Reykjavik, og industri og fiskeri skaffer beskæftigelse til de fleste, og arbejdsløsheden er 0,9%. En mindre

De verdensberømte islandske heste.

part er landbrugere, der er 4.500 gårde på Island, og dem lagde jeg selvfølgelig mest mærke til. De ligger enkeltvis, meget spredt i dalene, bygningerne virkede nye og meget velholdte, og de gav indtryk af, at der var velstand til huse. Traktorer og mange nye og moderne maskiner til hø og ensilageproduktion sås overalt. Kun dalbunden var dyrket og næsten udelukkende med græs. Jorden var meget frodig, der var muldrag på indtil 3 m tykkelse, og græsset var af en meget fin kvalitet. — Fåreavlen er den vigtigste gren af Islands landbrug; der er 800.000 af dem, desuden 63.000 køer og 50.000 heste. Hestene skulle man synes var overflødige, når man bruger traktor, men de er groet så fast i Islændingenes tilværelse, at de betragter dem sammen med fårene som et led i det islandske kulturmønster, som vor fører udtrykte det: Fårene og hestene har holdt os i live i 1000 år, og de likvideres ikke sådan uden videre. — Fårene er ellers nok et problem for Island. Der er en kæmpe-overproduktion af fårekød, som kun kan afsættes med store tilskud på verdensmarkedet, og disse tilskud sluger en meget stor del af det overskud, fiskeriet bringer frem, og det er i dag billigere at købe islandsk fårekød i Chicago end i Reykjavik. — En undersøgelse, jeg læste deroppe, hævdede, at en halv snes effektive landbrug af en passende størrelse ville kunne forsyne Island med de daglige madvarer, dertil kommer så, at fårene er meget hårde ved den islandske natur, den måde, de græsser på i højlandet, forårsager en stærkt tiltagende erosion, den forsøger man at bekæmpe ved at genplante skov på Island, men fårene holder opvæksten nede; at hegne er for dyrt og besværligt, og de, der vil plante, mødes med modvilje fra dem, der mener, fårene har første ret. Læplantning var også noget, der ville gavne på Island; jeg så et forsøg dermed, hvor man på friland kunne avle mange grøntsager, selv jordbær. — Jeg nævnte før, at rejsen blev gennemført på et billigere niveau end vanligt for rejser til Island, og en af grundene var, at vi boede på de såkaldte Eddahoteller; det er kostskoler der i den 3 mdr.s sommerferie anvendes til hoteller. Den 3 mdr.s sommerferie lyder af meget, men når børnene er fyldt 12 år, er de pligtige til at tage arbejde i

ferien, deres timeløn er 45 isl. kr., og alle fra 15 år og indtil 25 år skal tvangsopspare ca. 15% af lønnen, der så forrentes med 1% og udbetales ved 25 års alder eller giftermål. Kostskolerne er nødvendige på grund af den meget spredte bebyggelse i landdistrikterne. Man bygger ved en kilde med varmt vand, så er opvarmningen i orden, og et svømmebassin er da også selvfølgelig. Disse hoteller er ikke så luksuøse, men rene og pæne og absolut i orden. Maden på disse skoler er selvfølgelig islandsk, og fårekød og fisk var daglig kost; men tillavet på en sådan måde, at alle spiste op. Sådan et sted får man også kontakt med nogle mere almindelige islændinge, som det var hyggeligt at omgås, og et lille eksempel: Fra skolen, vi boede på ved Akureyri, blev vi en aften enige om at køre ud til et forbjerg for at se midnatssolen, og med værten, hans harmonika og hele personalet oplevede vi den skønneste køre- og spadseretur med sang og musik på dansk og islandsk. Sådan en lys, stille og lun nat er det svært at komme i seng. — En anden side af Islands kultur, vi lagde mærke til, var kirkerne; mange steder ved en lidt større gård lå der en lille kirke, bygget og ejet af landmanden. Det er et levn fra dengang, samfærdslen foregik til hest og på ridestier. Hvordan så nu? Ja, de blev alle brugt, og en præst kunne godt have op til 12-15 kirker. I Vistimyri besøgte vi en af de 5 kirker, der er bygget af græstørv, og som endnu er i brug. Præsten var en mand sidst i 20-erne, både hans far og hans farfar havde været præster der i den menighed. Det skal være en udbredt skik, at sønner følger i fædres embede som præster i Island. Farfaderens bolig var en gård bygget af græstørv, og han flyttede først fra den i 1940; den er nu museum. — Jeg burde måske have berettet mere om, hvad man kan opleve på Island, f.eks. Thingvalla - Skálholt - Gullfoss - Myvatn - lavamarker - fuglefjelde - hvalfangst, museer og mindesmærker for historiske personer - om kunst og Akureyris botaniske have; men først og sidst er det Islands særprægede, storladne natur, som *fæster sig* i erindringen.

Bent Bjergskov.

Meddelelse fra redaktøren

Ændring m.h.t. aflevering af manuskripter til bladet.

For at fremme bladets fremkomst har man efter aftale med trykkeriet vedtaget at sidste frist for af-

levering af manuskripter er **sidste uge** i måneden før den måned bladet skal udkomme. (F.eks. manuskripter til dec. måned, indsendes sidste uge i november).

Red.

Et grimt dolkestød

Som vi tidligere har haft et turisme tema-år for et eller andet - sidst danske slots- og herregårdsår i 82-83, havde Danmarks Turistråd planlagt at 1984-85 skulle være et år for vore landsbyer og kirker.

Denne plan er imidlertid opgivet med den motiv-ering, at der ikke er mange landsbyer, der kan be-
tragtes som turistmål ligesom landsbykirker, heller ikke er egnede for turismen! - De er for ens.

Beslutningen begrundes yderligere med, at i landsbyerne er »mange bygninger rundt omkring brutalt moderniseret uden hensyntagen til tidligere brug og udseende. Desuden er landsbykirkerne utallige steder overrestaureret og har mistet deres oprindelige charme«!!

Min fader sagde engang til mig: »Når du kommer til et fremmed sted her eller i udlandet, skal du opsøge kirken og kirkegården, som mere end noget andet fortæller kulturhistorie«.

Hvor får Dansk Turistråd nu denne mildest talt forrykte ide at fornægte vor kulturarv fra de gamle landsbyer - vore byer er jo meget yngre og produkt af indvandring fra landsbyerne, som rummer vor ældste kultur, det er derfra vi alle stammer. Hvor mange borgerhuse og deres slægt kan opvise en kulturarv skabt gennem århundreder, således som

vi gang på gang finder det i de gamle gårde med slægter tilbage både i 7.-8.-9. o.s.v. - generation?

Denne turistrådsbeslutning har ganske naturligt bragt mange i harniske og såvel landsforeningen »Landsbyerne i Danmark« og Sammenslutningen for Bygnings- og Landskabskultur er gået i aktion, forøvrigt i samarbejde med Danmarks Landgæst-giverforening.

Sidstnævntes formand, gæstgiver Stig Jørgensen, ørbæk Kro tog i forrige måned initiativ til en udflugt i det østfynske for at vise turistrådet hvilke attraktioner man havde at byde på. En særdeles fin tur som gav turistrådets repræsentant et og andet at tænke på. Man kunne næsten have lidt ondt af den stakkels mand, som måtte indrømme, at han kendte ikke meget til sagen. Det tror pokker. - Beslutningen er taget fra højeste instans som resultat af et stykke skrivebordsarbejde inde i København. Og så fik man det indtryk at den embedsmand man sendte kom med forseglede ordrer!

Formentlig vil sagen blive bragt op på politisk plan i Folketinget.

Man kan ikke handle som turistrådet har gjort, samtidig med at man modtager en statsstøtte, der betales med store millionbeløb af staten for at in-formere om dansk kultur og egenart.

Dansk Slægtsgaardsforening havde iøvrigt den glæde at være inviteret med til mødet og var re-præsenteret ved bladets redaktør.

H.H.

Læs iøvrigt den lille opsats om emnet som findes side 11.

Hjem — skole

*Vort nye hovedbestyrelsesmedlem Knud Raunkjær debuterer — ikke som skribent — men som medarbejder ved »Slægtsgaard-
den« og glæder os med nedenstående artikel om et emne han er særdeles velbevandret i.*

I bestræbelserne for at give næste generation gode muligheder for at føre vore gamle traditioner videre i en verden i hastig udvikling på grund af de tekniske muligheder, der ligger inden for rækkevidde, da er det meget vigtigt at der fortsat er et godt samarbejde hjem-skole imellem. Forældrene må have ret til i så vidt omfang som muligt at øve indflydelse på børnenes opdragelse og oplæring og ikke overlade det til fjernt styrende organer, til statsmagt og embedsmænd. Man har set i totalitære stater, hvad det fører til.

Vi har i Danmark en kulturarv, vi gerne vil have ført videre, og som også er baggrund for folkestyre. Der ligger i det en opfattelse af det enkelte menneskes høje værd og ret til frit at tænke, tale og tro. Dette er vi bl.a. blevet oplært til i skolen, igennem folkelige bevægelser og i det hele taget i samarbejdet mellem hjem — skole. Ja vi har i Danmark gennem årene opnået en udvikling og et kulturelt stade, vi er ganske godt tjent med, men hvad bringer den nye tid?

Vi har en folkeskole, hvor langt de fleste børn får deres fundamentale undervisning, men der er jo også adgang til at oprette friskoler, hvis man finder, at folkeskolen ikke giver de muligheder hvorunder man ønsker sine børn undervist. Der kan være holdningsmæssige årsager, men det kan jo også være protest imod nedlæggelsen af en folkeskole, der er årsag til oprettelsen af en friskole. Mange går også ud af folkeskolen og over i efterskolen for i de ældste årgange 8-9-10 kl. at få en anden form for undervisning. Det kan være godt med skoleskift, men også det, at der måske er større muligheder for valg af fag, evt. flere tilbud af ikke-boglige fag, kan være årsag, og jeg mener, det er godt med disse valgmuligheder. Det stemmer godt overens med frihedslinien i dansk skolelovgivning. Men både i friskole og på efterskole koster det at have børn gående i modsætning til i folkeskolen. Det må være et rimeligt krav, at folkeskolen i overensstemmelse med forældrenes ønsker om, hvordan en folkeskole skal være. Lovgivningsgrundlaget herfor må være i orden. Det er den også. Der er rige muligheder for, at forældrene kan øve indflydelse, men det kræver jo medleven, og det kræver, at man møder op, når der er valg til nævn og kommission, og det kræver jo, at der er vekselvirkning mellem hjem og skole gennem møder og konsultationer skoleforløbet igennem.

På grund af fald i børnetal og strukturændringer bliver en lærer ansat ved det samlede skolevæsen, men det er dog stadig sådan, at det er forældrenævn, der indstiller, hvem der skal ansættes som lærer ved den enkelte skole og at man så ad den vej

kan være med til at finde netop den lærer man mener kan udfylde de forventninger, man kan have. En lærer må have en udstrakt frihed i sin gerning, men det er jo ikke blot de fundamentale ting, som dansk og regning, der bydes på i en skole, der er så mange fag efterhånden, at det hele næsten ikke kan nås, selv med den længere skolegang. Hvordan står det til med så vigtige holdningsmæssige områder, som kristendomskundskab — bibelhistorien, hvor der jo gennem årene har været bl.a. mange småbørnslærere, der på levende vis har kunnet indføre de små i denne forestillingsverden. Der har også været gode fortællere, der har kunnet gøre historie til et interessant fag til stor gavn for elevens mulighed for at se nogle sammenhænge.

Har der ikke i for høj grad været en tendens til at gå fra de historiske sammenhænge, til at gå over i ørkesløse diskussioner om dagsaktuelle emner?

Førhen var de enkelte seminarier mere prægede af deres rektorer og de holdninger, der stod bag oprettelsen af disse seminarier, og de enkelte skolenævne kunne i højere grad danne sig et skøn over, hvad de enkelte lærere stod for. Det hele er blevet mere udflydende, og adskillige forældre er vel nok blevet rystet, over, hvad deres børn har hørt i skolen om religion og seksualundervisningstimer. Ting, som ikke altid er i overensstemmelse med forældrenes indstilling. Det er jo da også sådan, at børn kan blive fritaget for religionsundervisning, men det skulle dog gerne være sådan, at man trygt kan sende sine børn hen i folkeskolen.

Store skoler, små skoler

Set ud fra et barn - forældres synspunkt må det være bedst med den lille skole med ikke alt for store klasser. En overskuelig

enhed. Særlig for de mindre børn er det vigtigt. Men også det at lærere og forældre-kontakten kan blive bedre i de mindre enheder. Læreren kan bedre forstå barnets baggrund, hvis man kender hjemmet og barnets udgangspunkt.

I disse år ser man faldende børnetal mange steder. Det kan være afvandring fra landdistrikter, der kan være årsag, og i byerne flytter man ud til nybyggerkvarterer. Denne udvikling kan give store overvejelser hos kommunale myndigheder, om man ikke skal nedlægge skolen for at spare. Det er noget man skal være på vagt overfor. Der er da også muligheder for gennem afstemning at udskyde problemet.

Skolen er jo tit et samlingssted for kulturelle aktiviteter. Bliver skolen nedlagt, følger der snart mere efter, og snart er der lang vej til nærmeste skole og samlingssted. Der er jo også mulighed for samlæsning og pendulordninger. I den mindre skole er der, kan man se i statistikken, ikke så mange sociale problemer, og der er ikke så stort behov for specialundervisning. Skal børnene samles, skal der måske bygges til et andet sted, og transporten koster også. Der er mange ting, der må overvejes grundigt før man giver sig til at nedlægge en skole. Måske kan en borgerbevægelse også finde løsninger, så nye aktiviteter kan startes op, befolkningsgrundlaget øges og dermed forøge børnetallet. Lovgivning og samfundsudvikling har ikke været gunstig for at bevæge befolkningstallet på landet og i landsbyerne, men man ser da, at hvor man har grebet sagen rigtigt an, har det kunnet lade sig gøre at vende udviklingen. Meget tyder på, at skal den gamle bondekultur, og hvad den står for, bevares og føres videre, ja så må der kæmpes for det også indenfor skolens område.

Knud Raunkjær.

Kulegravning af landsbyproblemerne

En række organisationer har fornylig besluttet at gennemgå landsbyforholdene herhjemme og ved enkeltpersoners hjælp at finde udveje for at forbedre levevilkårene for beboere på landet. Dette er et meget fortjenstfuldt initiativ som bør have den største opbakning. Landboforeningernes formand, Hartvig Dehn er valgt som formand for komiteen. Som medlemmer er at finde repræsentanter for landsorganisationerne, og sågar for bl.a. menighedsrådene og Håndværksrådet.

Hvad der er meget bemærkelsesværdigt er, at Dansk Slægtsgaardsforening som repræsenterer væsentlige interesser i landsbysammenhæng ikke har fået en plads i komiteen, endskønt foreningen er anbefalet overfor initiativtagerne. Om årsagen hertil kan vi kun gisne, men vi finder det direkte misvisende at omgå en forening som har et interesseområde der ikke kan desavueres. Det er udtryk for et snæversyn som ikke burde findes hos landboledere, som man kunne forvente ville vise brede hensyn. Et bredt samarbejde er altid at foretrække, men er ikke altid målet - desværre.

Jens P. Petersen.

Fra arbejdsmarken

LIDT OM PR FOR SLÆGTSGAARDSFORENINGEN

Vi har nævnt at D.S.F. var repræsenteret ved mødet med Danmarks Turistråd og landsbyerne med organisationer.

Den 10. september havde Kerteminde Handelsstandsforening i anledning af sit 100-års jubilæum arrangeret en stor landbrugsudstilling på herregården »Hverringe« for at markere samarbejdet mellem land og by.

Slægtsgaarden deltog med en stand med billeder og bøger, der fortalte om landbruget for 100 år siden. Bladet var lagt frem og man kunne tage et med hjem. Det var der mange der gjorde - 300 numre forsvandt som dug for solen.

- God reklame.

Endelig fik vi en henvendelse fra bladet »Hjemstavnen« om tilladelse til at benytte Kathrine Jepsens smukke digt: »Det gamle træ fortæller«.

I det sidste nummer af bladet fra september bringes digtet smukt opsat med »Slægtsgaardens« karakteristiske »hoved«, samt et billede af Norgesturens deltagere. - God reklame.

Følg det op kære læsere og medlemmer. Lav noget PR på Jeres egen - det gavner.

VESTJYLLANDSKREDSEN

Den nyoprettede Vestjyllandskreds af dansk Slægtsgaardsforening, samledes den 27. juli til en aftensammenkomst i Møllegaarden i Rækker Mølle, nord for Skjern. Deltagerne blev budt indenfor i det smukke gamle stuehus' hyggelige stuer, hvor gamle skøder, bøger og andre ting, var fremlagt til eftersyn. Gårdejer Jørgen Jensen fortalte om gården og slgten og fremdrog mange pudsige hændelser fra slægtens historie. Efter en rundgang i den smukke have, der lå grøn og sval, på grund af møllestrommen, gik turen til Bundsbæk Vandmølle. Den er restaureret af og hører under Skjern Museum. Her fortalte museumsinspektør Kim Clausen, om de vestjyske vandmøllers historie og betydning som handels og økonomiske centre gennem flere hundrede år.

Efter kaffebord i møllens hovedbygning kunne de godt 50 deltagere slutte en god og interessant aften.

P.M.F.

Ordren var: Tal lavt, syng ikke.

Jens P. Petersen — landsformanden — har historiske interesser for flere sider af det forgangne, og det medførte, at han fik en julegave fra Norge i bogform. Bogen hedder »Vejledningsbok for Tjenestepiker og unge Husmødre« og er skrevet allerede i 1912 af Frk. Henrika Høgh Schmidt, og nu i 82 genudgivet af Grøndals Forlag i Oslo. Den fortæller morsomt om tidens forhold, og Jens P. Petersen har foretaget nogle korte uddrag:

»Smeld ikke med dørene, tal dæmpet, syng ikke. I bare ubetænksomhed hænder det, at pigerne giver sig til at tralle og syng, men det er både tankeløst og taktløst. Man vil gerne se blide, venlige ansigter, men selv senere på dagen kan man ikke til en hvilken som helst tid lade sig forstyrre af sang og højrøstet passiar fra køkken og gange«.

Dette er bare et af de utallige råd som tjenestepigen modtog, og her følger flere:

»Det er med husligt arbejde som med sporten, der må trænes. Ryg og knæer må ofte bøjes og bukkes, armene styrkes og musklerne hærdes i arbejde. Og tanken må øves. Og ingen kan i denne retning have bedre indflydelse på en ung pige end hendes flinke mor. Ære være derfor enhver mor —

SLÆGTSGAARDSMØDE I NORDJYLLAND

Den 11. august havde hovedbestyrelsesmedlem Jørgen Skoven og gdr. Peter Bentzen, Aabybro indbudt til møde på Landboskolen i Brøndsslev og 27 medlemmer og interesserede efterkom indbydelsen. Landmanden Jens P. Petersen talte her om slægtsgårdsarbejdet og man drøftede oprettelse af en lokalforening for Vendsyssel. Der nedsattes et udvalg af de to forannævnte, samt med gdr. Brun, Højby, fru Houbæk, Bjergby og konsulent Harald Olsen, Brøndsslev som medlemmer. Udvalget vil snarest indkalde til et stiftende møde for lokalforeningen. Iøvrigt tilmeldte sig 8 nye medlemmer ved mødet. Et alt for lille antal slægtsgårdsfolk er nord for Limfjorden medlemmer af foreningen, og man vil nu aktivere alle for et fremstød der kan resultere i en ajour føring med andre egne.

»Store og små hvite forklær brukes under alt renslig arbejde». Her et serveringsforklær fra Steen & Strøm til kr. 3,50.

uanset stand — som tidligt over dørene i huslige færdigheder«.

— Og andre tilskyndelser følger efter:

»En tjenestepige bør være net og velopdragen, bruge fritiden til at sætte sit tøj i stand, vaske sig før hun går til sengs og ikke have dårlig ånde og svedlugt. Om morgenen skal hun klæde sig hurtigt, skylle munden, vaske ansigt og hænder og rede håret. Hun skal bruge det blå forklæde under rengøring, tage det sribede på, når hun pudser fodtøj og lægger i ovnene. Store og små hvide forklæder skal bruges under det mere renlige arbejde, såsom servering. Skotøjet må ikke knirke og skabe støj, især ikke om morgenen. Tjenestepigen bør altid indtage en høflig stilling og stå ansigt til ansigt, når nogen taler til hende. Hun må ikke lægge armene over kors, og ikke sætte dem i siden, aldrig blande sig i herskabets samtale og ikke forsøge at underholde gæster med passiar. Alle piger må forstå det udannede i at hikke højlydt, må ikke snøfte eller puste så lydeligt, at man kunne tro det var en dampmaskine«.

— Og så gives der vejledning i borddækning:

»Man kan stille servietterne både ved siden af og ovenpå tallerkenen. Kopperne og kaffekanden sættes altid til højre for husmoderens plads og nøjagtig foran hver plads sættes den flade tallerken 2 cm inde på bordpladen«.

— Den daglige rengøring er beskrevet så man må tænke på vore dages forårs- og julerengøring, og det påpeges at vask, sortering, ophængning og tørring kræver et grundigt studium som det kan tage nogen piger år at lære.

Og til slut siges det:

»Hver detalje tæller for at gøre hjemmet til det rolige, behagelige tilflugtssted, det bør være«.

— Så kan man vel nok spørge: »For hvem«.

— Men bogen viser et interessant tidsbillede med standsforskel, lydighedspligt og underdanighed. Og det er bare 70 år siden. Gud ske lov er alt blevet friere — og måske for frit. Døm selv.

Jens P. Petersen.

Landsbyerne som turistmål

Nu skal der slås et slag for landsbyerne som turistmål.

Det er besluttet af landsforeningen »Landsbyerne i Danmark« og Sammenslutningen for Bygnings- og landskabskultur, der ikke stiltiende vil finde sig i, at Danmarks Turistråd har opgivet, at den danske landsby skal danne basis for et tema-år 1985-86 i lighed med det danske slots- og herregårdsår i 1982-83.

I bestræbelserne på at få kastet mere lys over sagen har de to organisationer inviteret repræsentanter for offentlige myndigheder, Danmarks Turistråd og pressen på en rundtur i det østfynske. Det sker på onsdag, og så kan man, som det hedder i indbydelsen, »selv se og dømme, om det er rigtigt, at den danske landsby kasseres som mål for vore udenlandske gæster«.

Som medindbyder står Danmarks Landgæstgiverforening ved Stig Jørgensen, der er identisk med Ørbæks initiativrige kromand, og han ved af egen erfaring, at det udmærket kan lade sig gøre at se Danmark fra en landsby, idet han har mange udenlandske gæster, der drager ud for at se på vore lyksaligheder med hans kro som udgangspunkt.

Og gælder det længere ekskursioner som eksempelvis København, udstyres Stig Jørgensens pensionærer med madpakker, så de ikke behøver at komme sultne hjem til det fynske.

Når Danmarks Turistråd har besluttet at opgive at lade landsbyerne indgå i et tema-år, begrundes det med, at der ikke er tilstrækkelig mange landsbyer, der kan betragtes som turistattraktioner til at bære et landsdækkende tema, og vi forstår udmærket, at de indbydende organisationer allerede i den udsendte indbydelse protesterer mod denne generelle karakteristik. Først og fremmest, som det siges, fordi turistrådet, hvis opgave det er - betalt af statens midler - at informere om dansk kultur, dansk natur, dansk historie og dansk egenart, hermed i offentlig omdømme afskriver det, der i meget væsentlig grad er noget attraktivt: Det danske landskab, som med dets landsbyer, kirker og anden bebyggelse er et udpræget element i vort lands særpræg.

Og nu opfordrer man så Danmarks Turistråd til at omgøre beslutningen på basis af en ny og grundigere vurdering af tilstandene i den danske provins.

Et udmærket initiativ, der her er taget i kampen for vore landsbyers fortsatte eksistens.

m.k.

(Fyns Tidende).

LANDSBYENS GADEKÆR

*Med velvilje fra »Landbrugs-Nyt«'s redaktør
ser vi os i stand til at bringe nedenstående artikel*

- En eller anden »klog« mand har for nylig foreslået at landsbyernes gadekær skal sløjfes - fyldes med jord. De er ikke noget værd som branddamme i en tid, hvor det er billigere og mere rationelt at brandvæsenet på udsatte steder selv medbringer det nødvendige vand i tankvogne til slukning af ildebrande.

- Typisk i en teknologisk tidsalder. Man udrader uden videre af økonomiske grunde små kulturhistoriske værdier. Den »kloge« mand kunne lige så godt foreslå, at Nationalmuseet skal rives ned

og alt det gamle »bras« destrueres eller at historiebøgerne skal brændes. Hvad vil man dog med det gamle skidt, som ingen lærer noget af alligevel.

- Landsbyens gadekær har igennem generationer været det levende samlingssted. Det lå på gadepladsen, der var fælleseje. Der var altid liv og trafik omkring gadekæret. Her vaskede man hestebeben på vejen hjem fra mark til stald - vogne blev kørt ud i kæret og fik hjulene vasket - kar og baljer svømmede rundt og trak vand, når de var ved at »falde i staver«. Landsbyens bønder ejede smedien og hav-

de hver sine smededage. Smeden lå på gadejord og som reglen ved siden af gadekæret, som smeden for eksempel brugte, når han skulle afkøle den varme jernring, der var blevet lagt om karetmagerens træhjul.

- Gadekæret var året rundt børnenes samlingssted og eventyrverden. Her blev der fisket karusser og haletudser - her sejlede hjemmelavede småskibe med sejl ud på det store »ocean« fulgt af drømme om en større verden - og mangen en primitiv tømmerflåde blev, som det mest stolte sørøverskib, afprøvet på gadekærets vover.

- Om vinteren var gadekæret hele byens skøjtebane, når isen kunne bære. Som regel var det en nabo til gadekæret - eller smeden - der efter at have trampet på isoverfladen med træskoene og hørt lyden af trampet, der erklærede at »nu er hun gonok, børn!«, før man vovede sig ud med skøjterne eller for at opbygge en glidebane.

- Når isen på gadekæret ved tøbrud revnede og blev til flager var det en yndet sport at springe fra flage til flage med det eneste formål at undgå at få en »våd sok«. Jovist var gadekæret et eventyr og helt naturlig legeplads.

- Da der for cirka tredive år siden gik kommunal mode i at omdanne gadekærene til rene branddamme, blev mange ødelagte med støbte cementkanter og grimme rækværk og hegn.

- Synd og skam - ikke mindst for børnenes skyld - for nu blev gadekærene nemlig pludselig virkelig farlige kolde og triste bassiner, som man fik svært ved at komme op af, hvis man uheldigt faldt i vandet. Iøvrigt holder rækværk og hegn ikke børn ude fra et spændende vandhul - tværtimod.

- Nogle steder i landet lykkedes det landsbyernes beboere at protestere så kraftigt mod den kommunale mishandling af gadekæret, at det fik lov til at beholde sit gamle præg og sin idyl.

- I en landsby lukkede bylauget, der fungerer som grundejer- og beboerforening, op for kassen og betalte for at få gadekærets gamle kantsten af »branddammen« og derefter lagt på plads igen.

- Her kommer det mest spændende om kommuners og andre øvrigheders overgreb på landsbyernes gadepladser og gadekær:

- Resterne af de gamle landsbyers »gadejord« tilhører nemlig landsbyernes grundejere - og hverken kommuner eller amter eller stat. Til gengæld har kommunerne og så videre heller ikke hverken ret eller pligt til at vedligeholde landsbyens fælleseje. Det forhold er så sent som sidste år festslået ved en retsag på Sjælland.

- I meget gammel tid var landsbyens gadejord ikke blot en gade i nutidens forstand, men en stor åben plads, der ejedes af »alle mænd« - altså børnene i landsbyen - gadejorden var fælleseje. Det

er stadfæstet i Kong Valdemars jyske Lov fra 1241. I den hedder det, at ingen kan disponere over den fælles gadejord uden »alles samtykke«.

- Et eksempel: Lige før århundredskiftet byggede nogle bønder i en landsby et træhus, der skulle bruges som husflidsskole for landsbyens børn og unge. Det var et initiativ, der kom alle i landsbyen til gode og derfor mente initiativtagerne, at det var naturligt at rejse huset på gadepladsen. Der var imidlertid nogle »vrangvillige« bønder, der ikke ville være med og de forlangte at huset skulle rives ned. Der var stor uvenskab over husflidsskolen og det endte med proces. Underretten dømte (sandsynligvis ud fra Kong Valdemars gamle lov), at huset skulle fjernes, da alle ikke var enige om at disponere over fællesarealet til formålet.

- Huset blev flyttet. En snes år efter (i 1919) ønskede man at opføre et rigtigt hus til husflidsskolen, men da sikrede man sig, at *alle* i landsbyen gik med, så det blev muligt at opføre det grundmerede hus på gadepladsen, hvor det iøvrigt ligger den dag i dag.

- Et gammelt gadekær og en gadeplads kan være nok til at skabe sammenhold omkring en opgave i et landsbysamfund. Alene det, at kunne skalte og valte med en plet jord i fællesskab, uden at kommunalbestyrelsen kan bestemme noget om den er jo i sig selv tiltalende. Til gengæld skal man altså heller ikke forvente, at kommunen yder støtte til oprensning af gadekæret eller til vedligeholdelse af dets omgivelser.

- Der var engang, hvor hver landsby i Danmark havde et bylaug, hvor hver oldermanden af beboerne blev valgt som byens første mand. Landsbyens love blev hvert år læst på på et bylaugsmøde og for nye tilflyttere, når de ankom.

-»thi, man kan ikke forlange, at en mand skal holde lovene, hvis han ikke kender dem«.

- Tænk, hvis den regel stadig gjaldt. Så fik alt folket på Christiansborg ovre i Københavnstrup travlt - og blev nødsaget til at udforme love, bekendtgørelser og cirkulærer i et sprog som alle kan forstå.

D.O.

Velkommen til nye medlemmer . . .

Gdr.

Henning Olsen, HD
»Ledsagergaard«
Helsingevej 103
3200 Helsingø

Hanne og Knud Green
Christensen
»Skovholm«
Leestrup Skovvej 15
4640 Fakse

Karen og Hans Ejner Knudsen
Vandværksvej 48
5300 Kerteminde

Gdr.

Poul Sørensen
»Kræmmergård«
Vrenstedvej 187
9480 Løkken

Gdr.

Frede Bruun
»Gl. Dansbjerg«
Hjørringvej 160
Hørby
9300 Sæby

Gdr.

Anders Madsen
Vester Holmevej 104
9430 Vadum

Gdr.

Jørgen Albrektsen
Torngaardsvej 37
9440 Aabybro

Aksel Skov

»Erikslund«
Allestedgårdsvej 47
5672 Broby

Marie og Jens Andreassen
Langholtgaard
Anslet Bygade 16
6100 Haderslev

Kirstine og Laurits
H. Østergaard
Vonsbækvej 51
6100 Haderslev

Gdr.

Niels Erik Hansen
Lundbakvej 94
9491 Pandrup

Bodil og Jørgen O. R. Kølle
»Danielsborg«
Nakskov Landevej 47
V. Skørtinge
4930 Maribo

Revisorassistent
Willy Helbo
Stationsvej 13
8570 Trustrup

Gdr.

Villy Jørgensen
»Sdr. Brogård«
Fårupvej 251
Hune
9491 Pandrup

Gdr.

Peder Vestergaard Olesen
Hvilshøjvej 192
9700 Brønderslev

Gdr.

Henning Hansen
»Bundgaard«
V. Halnevej 78
9430 Vadum

Gdr.

Arne Kjeldsen
Gl. Vittrupvej 25
9480 Løkken

Gdr.

Jens Hovaldt Andersen
Kalumvej 55
Serritslev
7700 Brønderslev

Gdr.

Chr. Selvejer Sørensen
Markhusvej 22
Biersted
9440 Aabybro

Gerda og Harald Olesen
»Faurholt«
Hammelmosevej 61
9700 Brønderslev

Oda og Jørgen Grauslund
»Toftegård«
Pilevej 16
Stensby
4773 Stensved

Anna Grethe og Harry Jensen
Bundbæksvej 10
Hanning
6900 Skjern

Slægtsgårdsarkivet meddeler nye priser:

Første undersøgelse kr. 150,-

Ønskes yderligere undersøgelser
aftales pris med arkivaren.

Folketællingsundersøgelse kr. 60,-

Anetavlerne, der har været
udsolgt, kan nu fås igen ved
henvendelse til Slægtsgaard-
sarkivet.

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2
1590 København V. Tlf. (01) 12 53 00

Århus: Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00

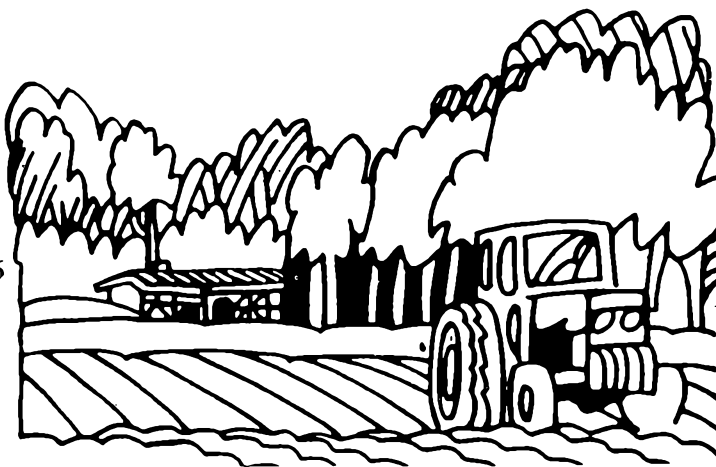
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00

Afd. kontor i Ålborg: Algade 38,
9100 Ålborg. Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

Skaf foreningen nye medlemmer!

Undertegnede foreslår, at nedennævnte får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at blive medlem:

_____ Titel

_____ Navn

_____ Postadresse

_____ den 19

_____ Underskrift

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Skattemæssig rådgivning
Økonomisk rådgivning
Selvangivelser
Generationsskifte
Vejledning ved
ejendomshandler
Regnskab og revision

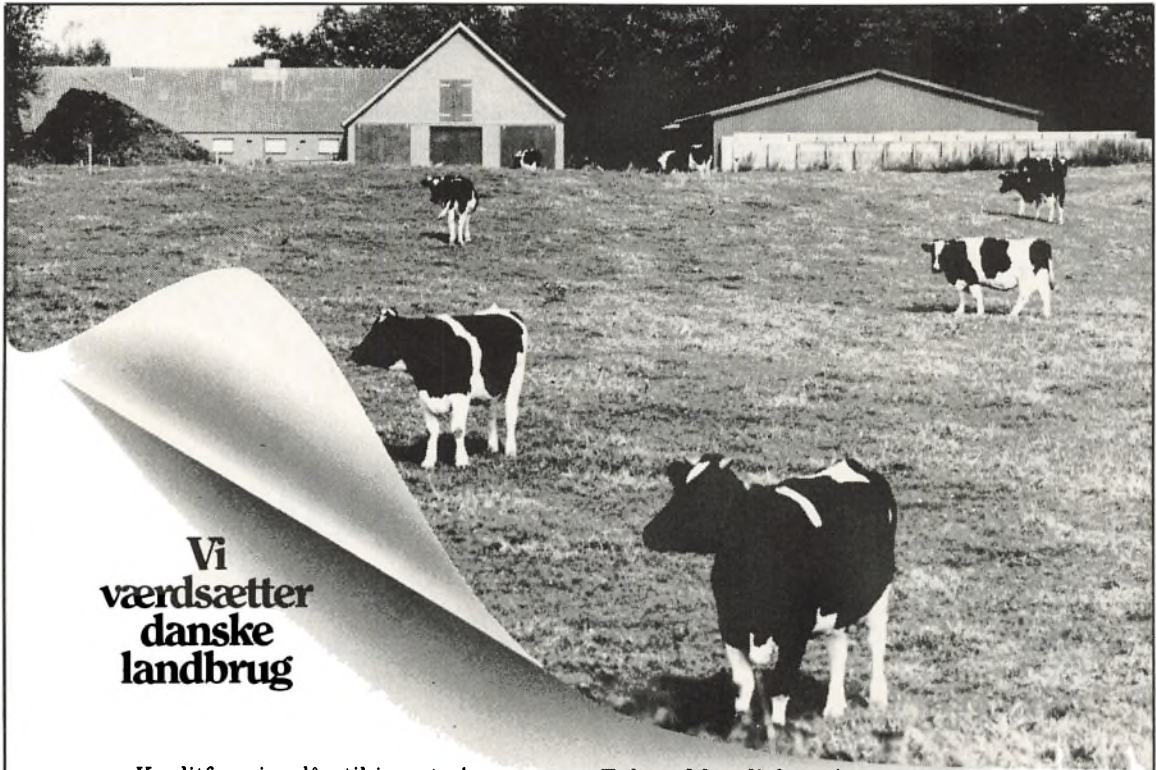
Speciale: Landbrugsregnskaber
- 20 års erfaring.

Regnskabsfirmaet

K. POULSEN WINTHER

Agronom - Buen - 9800 Hjørring

Tlf. (08) 92 52 88 Privat: (08) 99 83 22

Vi værdsetter danske landbrug

Kreditforeningslån til investeringer, generationsskifte og andre formål optages i Forenede Kreditforeninger og i Jyllands Kreditforening.

Og det er ikke nogen tilfældighed, at det er sådan. Gennem mange års arbejde med vurdering af dansk jord har vi fået et erfaringsmateriale, der kommer dansk landbrug til gode hver eneste dag.

Derfor er De sikker på faglig ekspertise og solid dømmekraft, når De låner i kreditforeningen – og det gør hovedparten af de danske landmænd.

Lånegrænse

De kan optage lån inden for 45% af ejendommens kontante værdi, og besætning og driftsinventar kan medlånes.

Traditionelle lån

Traditionelle lån er lån, hvor ydelsen er konstant gennem hele lånets løbetid. Disse lån kan optages til alle formål.

Løbetiden er maksimalt 30 år.

Indekslån

Lån til nyopførelse samt om- og tilbygning af landbrugsejendomme, herunder stuehuse, kan ydes som indeksslån.

Løbetiden er maksimalt 30½ år.

Ydelsen på indeksslån er mindre end på traditionelle lån i starten og større senere hen. Ydelse og restgæld på indeksslånet vil blive reguleret to gange årligt på basis af den halv-årlige procentvise ændring i nettoprisindekset.

Tal med kreditforeningen

Men de nøjagtige oplysninger om Deres lånemuligheder får De ved at ringe til kreditforeningen eller ved at henvende Dem til en af vore landbrugsdyndige vurderingsinspektører.

Har De lyst til at læse nærmere om låne-reglerne, kan De bestille vor landbrugs-brochure, der fremsendes fra dag til dag.

I Jylland

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Hemingsvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Set. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Kongsgårdsvej 6. Tlf. (06) 14 88 00

– og på øerne

**FORENEDE
KREDITFORENINGER**

Fynsområdet:
Mageløs 2, Postboks 343,
5100 Odense C - Tlf. (09) 11 77 77

Området øst for Storebælt:
Otto Mønstedts Plads 11, Postboks 222
1503 København V - Tlf. (01) 153